

แบบฉบับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ : ทรงเลี้ยงลูกอย่างไรให้เป็นคนไทยที่ดี

ม.ล.ปนัดดา ดิศกุล

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ และท่านเจ้าจอมมารดาชุ่ม ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2405 ทรงเป็นพระกำลังสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปийมหาราช ในการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินสู่สยามใหม่ เป็นที่พอพระราชหฤทัย จนกระทั่งได้รับการขนานพระนามว่าทรงเป็น “เพชรประดับพระมหามงกุฎ” และองค์การสหประชาชาติได้ถวายสดุดีให้พระองค์ท่านทรงเป็นคนไทยคนแรกที่เป็นบุคคลสำคัญของโลก

หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล พระธิดาในสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงปรารภไว้ว่า ธรรมดาพ่อแม่ที่มีฐานะมาก ลูกๆ มักจะตกอยู่แต่กับพี่เลี้ยงหรือญาติพี่น้อง ยิ่งบุคคลที่มีลูกมากก็จะเลี้ยงลูกให้ได้เหมือนกันทุกคนย่อมไม่ได้เป็นธรรมดา ทรงเล่าว่าในสมัยนั้น เด็กผู้หญิงจะเข้าไปรับการฝึกหัดจากสำนักต่างๆ ในพระบรมมหาราชวัง ส่วนเด็กชายจะไปโรงเรียนและไปต่างประเทศ เพื่อศึกษาวิทยาการอย่างมากมาย ฉะนั้น พระโอรสและพระธิดาในสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ จึงแยกกันไปตามภารกิจหน้าที่ที่ทรงมี และก็จะกลับมารวมกันใหม่เมื่อหมดเวลาศึกษาแล้ว มีหลายคนภายนอกที่ได้มาคุ้นเคยกับที่วังวรดิศแล้วต่างร่ำว่า สมเด็จพระยาดำรงเลี้ยงกวดขันจริง แต่พระองค์ท่านก็ทรงทำให้ลูกๆ

ทั้งรักษาและกวดขัน กลัวว่าหากท่านเสียพระทัยแล้วท่านจะกริ้ว ทาไขว่หากลับอย่างกลัวถูกเขียนถูกตี เริ่มต้นแต่เช้าหากลูกๆ ยังนอนซุกซออยู่ในมุ้ง พอท่านเดินผ่านมาเป็นปลดมุ้งเลย และร้องดังๆ ว่า “**ไม่ใช่เวลานอน โมงหนึ่งแล้ว**” และเมื่อตื่นแล้วจะมัวนั่งเฉยไม่ทำอะไรไม่ได้ ต้องไปรวมกันทำขนมขาย หรือไม่ก็เรียนดนตรีไทย บางทีก็เสด็จมารับแขกบนเรือนที่ลูกๆ อยู่ จะได้เป็นโอกาสตรวจตราได้เสมอว่าสกปรกหรือไม่ เพราะเพียงวางของไม่ตรงที่ ก็จะเรียกให้กลับมาจัดวางเสียใหม่ ทรงตรัสว่ารำคาญตา แม้เศษกระดาษเล็กๆ ที่อยู่ไกลจากท่านบนกลางสนามใหญ่หน้าตำหนัก ก็จะตรัสเรียกให้เก็บทิ้งเดี๋ยวนั้น

เมื่อถึงเวลาเช้าต่างคนจะต่างทำงาน กลางวันก็มาทานโต๊ะกลมกับท่าน กลางคืนก็นอนกับท่านและบนโต๊ะเสวยนี้แหละ คือ “**โรงเรียน**” ของลูกๆ ใครจะเล่าอะไรทูลถามอะไรก็ได้ บางทีท่านตอบสนุกๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องข่าวเหตุการณ์ของโลก ศาสนา หรือประวัติศาสตร์ ท่านรับสั่งอยู่เสมอว่า “**คนเราต้องเรียนประวัติศาสตร์ จะได้มีความรักหวงแหนชาติได้อย่างถูกต้อง**” และ “**เราต้องหมั่นติดตามข่าวสารของโลก ไม่เป็นคนล้าสมัยหรือตายไปแล้วที่ต้องตกข่าว**” ตอนเสด็จงานก็มักจะไปตามไปด้วย กลับมาท่านจะถามว่าเห็นอะไรบ้าง ได้ยินอะไรบ้าง ใครนั่งตรงไหน ใครจะทำอะไร ถ้าไม่ได้เสด็จด้วยก็ยิ่งทรงซักถามมากขึ้น เช่นครั้งหนึ่งถูกถามว่าพระเทศน์ว่าอย่างไรวันนี้ให้เล่าถวาย ถ้าตอบไม่ได้เพราะมัวแต่คุยกัน ท่านจะบ่นว่าน่า

เสียเวลา ไปแล้วไม่ได้เรื่องได้ราวอะไรเลย จึง
เพิ่มเข้าใจที่หลังว่าท่านสอนให้รู้จักการสังเกตให้เป็น
พออายุ 13 ท่านทรงสอนให้หุงข้าว และทำกับข้าวง่ายๆ
เช่น แกงผัก ไข่เจียว เป็นต้น ท่านตรัสว่า “เกิดมาเป็น
ลูกผู้หญิงต้องทำหน้าที่ของตัวเองให้ครบถ้วน ส่วนจะ
ชอบทำอะไรพิเศษก็ถือเป็นเรื่องงานอดิเรก (Hobby)
ถ้าทำกับข้าวไม่เป็นแล้วเกิดอยากกินแกงเลี้ยงขึ้นมา
มัดแต่ให้คนรับใช้ทำทำ ถ้าถูกยอถามว่าใสอะไร
บ้างจะมีอายุเขาหรือหรือ” ท่านสอนว่า จะเป็นนาย
คนต้องหัดเป็นผู้ปฏิบัติมาก่อนจึงจะรู้ใจเขา ทรงตรัส
เสมอว่า ถ้าทำอะไรผิดอย่าปด จะเคยตัว ต้องยอมรับ
และเสียใจ เพราะคนทุกคนต้องทำผิดบ้าง ผิดกับชู้
ไม่เหมือนกัน

อีกข้อหนึ่งที่สมเด็จพระราชินีฯ รับสั่ง
ไว้เป็นภาษาอังกฤษ “Be frank and fair, be kind
and natural” ถ้อยคำนี้ประทับใจทุกคนที่ได้ฟัง และ
ใครที่จะปฏิบัติให้ได้ทุกประการแม้จะยาก กระนั้น
เรื่องสีหน้าอีกอย่างหนึ่ง ท่านทรงกวัดขันลูกๆ มาก
มักเตือนเสมอว่า “อย่าทำหน้าอย่างนั้นสีลูกจะพูดกับ
ใคร ควรจะยิ้มเสียก่อนเข่าว่ามีสีหน้า” ถ้าผู้ใดโกรธ
จนทำหน้าอ ท่านจะตรัสว่าจงไปส่องกระจกดูที่ว่า
หน้าตาสวยไหมเวลานี้ แล้วจับชีพจรดูด้วยว่ามัน
ปรกติหรือเปล่า คนที่เขาทำให้เราโกรธก็พลอยดีใจไป
เท่านั้นเอง

มีอีกเรื่องหนึ่งที่น่าจดจำ คือเมื่อคราวที่สมเด็จพระ
เสด็จเยือนอังกฤษ ได้รับพระราชทานเลี้ยงกลางวัน ณ
พระราชวังบักกิงแฮม ควีนแมรีได้พระราชทานบุหรี่ให้
ม.จ.พูนพิศมัยฯ สูบ แต่ท่านได้แลมองไปทางสมเด็จพระ
ควีนแมรีจึงทรงพระสรวลและตรัสว่า “ดีแล้ว ฉันเอง
ก็ไม่สูบ แต่ต้องเสนอโดยมารยาทหรือไม่ก็ต้องฝืนสูบ
เป็นเพื่อนแขก” สมเด็จพระราชินีฯ ทรงพระนิพนธ์ว่า
“ลูกทำดีแล้วเหมาะสม อย่าง
พยายามทำตัวเป็นฝรั่ง ถ้าทำแล้วมันก็เป็นของเก๋

**จงเก็บเอากรีฑาดีของแม่ไว้เถิด เพราะคนดีเหมือน
กันทั่วโลก อย่าไปตกใจกับธรรมเนียมต่างแดน”**

จะขอเล่าถึงคำถามที่นักเรียน นักศึกษาผู้เข้าชม
วังวรดิศในทุกวันนี้ มีต่อวิทยากรในเรื่องแนวความคิด
ของสมเด็จพระเจ้าเกี่ยวกับเรื่องเสรีภาพหรือแม้แต่เรื่อง
ของความรักว่าทรงมีคติในการสอนลูกหลานอย่างไร
เป็นคำถามที่คนรุ่นใหม่สนใจมีความอยากรู้กันมาก

สมเด็จพระเจ้า เคยมีรับสั่งว่า รักมี 2 ทน ทนแรก
มันช่างตื่นเต้น เรียกว่า Passion คือหลง อยู่ด้วยกัน
ไปมันก็ค่อยๆ หายตื่น จางลงไปทุกที ตอนนี้แหละที่
จะอยู่กันยึดหรือไม่ยึดก็อยู่ตอนนี่ ถ้ากลับรู้จักกันเป็น
เพื่อนสนิทได้แล้วความรักจึงจะเกิดเป็นหนที่สองและ
ไม่มีแตกกันไปจนตาย ความรักนี่จะเป็นนิรันดร์
สำหรับในเรื่องเสรีภาพที่ปัจจุบันคนชอบพูดถึงกัน
สมเด็จพระเจ้า ทรงอธิบายว่า ย่อมอยู่ที่ตัวเราเองคือ
1. โดยไม่ทำความชั่ว เพราะจะต้องทนทุกข์เก็บ
เป็นความลับ 2. ไม่เขียนจดหมายลับ เพราะทั้งผู้เขียน
และผู้รับก็พลอยต้องถูกจำกัดเสรีภาพที่ว่าไปด้วย
3. ไม่มีหนี้สิน เพราะสิ่งนี้จะทำให้เราตกอยู่ในอำนาจผู้
อื่นได้ ชีวิตย่อมล้มเหลว สมเด็จพระเจ้า ทรงสอนด้วยว่า
เวลาเข้านอนสวดมนต์จบแล้วให้ตรวจดูตัวเองว่า
ตั้งแต่เข้ามาจนหัวลงนอนนี้ เราได้ทำอะไรบ้าง และมี
อะไรผิดบ้างในวันนี้ ให้ถือเป็นบทเรียนและสัญญาใจ
ว่าจะไม่ประพฤติดีกในทุกคืนๆ

ลูกๆ ในสมเด็จพระเจ้า เล่าประทานถึงความเข้มงวด
กวัดขันของพระบิดา พร้อมกับความสุขอันเปี่ยมล้นที่
พระองค์ประทานให้กับทุกคนอย่างที่จะพึงมีพึงได้
หม่อมเจ้ามารยาตรักัญญา ดิศกุล เคยเล่าประทานว่า
สมเด็จพระเจ้า ทรงเป็นตัวอย่างแก่ลูกๆ ในเรื่องความรักกับ
งานราชการที่ทรงอยู่ทุกเมื่อ หากจะทรงทำสิ่งใดจะ
ทรงตั้งพระทัยและหวังให้สิ่งนั้นได้รับความสำเร็จสูงสุด
บังเกิดประโยชน์แก่ส่วน กับอีกทรงเป็นตัวอย่างใน
เรื่องความรักอันลึกซึ้งที่ทรงมีต่อประเทศชาติ และ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดพระชนม์ชีพ ทรง
สอนลูกหลานว่า อำนาจวาสนาเป็นสิ่งที่มอบให้แกกัน
ไม่ได้ หากแต่จะต้องสร้างขึ้นโดยตนเองเท่านั้น
อำนาจจะได้มากก็ด้วยความขยันขันแข็ง หมั่น
ชวนช่วยหาวิชาความรู้มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความ
เมตตากรุณา ทรงตรัสว่า จงเป็นคนไทยที่มี
Honour คือรู้จักกฎระเบียบ เที่ยงตรงต่อเวลา เคารพ
ในสิทธิของผู้อื่น และมีจิตใจเป็นนักกีฬา Honour ที่
ว่านี้จะนำพาชาติบ้านเมืองไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองใน
ท้ายที่สุดได้

สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ได้
สิ้นพระชนม์ ณ วังวรดิศ ถนนหลานหลวง เมื่อ
วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2486